

É R T E S I T Ő

„KOLOZSVÁRI ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT“

1877. október 21-én tartott ötödik orvosi szaküléséről.

A választmány megbízásából összeállítja: HÖGYES ENDRE, titkár.

Inök: Högyes Endre.
 Genersich Antal
 kórbonczani készítménye-
 ket mutat be.

I. Készítmény a tüdőüter tömeges bedugulása folytán rögtön halt egyéntől.

D. M., 39 éves kereskedő, ki egy idő óta száraz-köhögésben szenvedett, munkája közben erős vércöpestől lepetett meg. A Károlyina kórház közosztályára felvétetvén a szokásos gyógykezelés mellett (abszolút nyugalom, morphiom, alumenadagolás) a tüdővérzés elmaradt, a köhögés csilapodott, s beteg felvétele után 2 hétre, a reggeli látogatásnál kijelentette, hogy haza akar menni, mert egészen jól érzi magát; — ¼ óra mulva ágyában felugrik, kétségbeesetten segítségért kiált, levegő után kapkod, általános clonicus görcsökben egy percz alatt meghal.

Az 1872. apr. hó 14-én 1056. sz. a. bonczolatnál következők találtattak: Középtermetű, erős testalkatu, jól táplált s izmos férfihulla bőre feltűnően halvány. A bal mellűrbe ¼ liter zavaros sárgás folyadék, málékony rostonya czafatokkal, a mellhártya belövelt s a rekesz felé bolyhokkal benőtt, a tüdő felülete az alsó részben belövelt és rostonya izzadmánnyal bevont. A tüdőcsucs férfiköl kiterjedésben ellentálló göcsös s a többi részben is diónyi mogyorónyi göcsök érezhetők. Ezen ellenálló részeknek megfelelőleg a metszlapon fakó szürkés foltok

egyes sajtos petyekkel és számos szürkés és sárgás hörgcemegvastagodások találtak s e mellett a csucsban egy diónyi ür, mely fehéres nyákot és genyet tartalmaz és sajtosan beszűrődött egyenetlen falal bir.

A felső lebeny hátsó alsó részében a tüdőszövet kissé ellentállóbb és a metszlapon több krajcárkiterjedésű halvány szürkés foltokat tüntet elé a kocsonyáson beszűrődött légszegény alapon. A foltokon a látszólag nagyobb alveolusok egyes fehéres pontokat mutatnak és itt dara egész mákszemnyi csoportok is vannak, melyek sok helyt egymással összeolvadtak s ugyan e tájon a mellhártya felületén számos egymással összefolyó szemcsék is emelkednek ki. Az alsó lebenyben az ellentálló göczoknak sajtos hörgcemegvastagodások csoportulata felel meg. Ezen kívül az alsó lebeny hátsó része ránczos légszegény. A jobb tüdő hátsó része kissé savósan beszűrődött, felső lebenyében diónyi göcz sajtos hörcsemegvastagodások csoportulása által képezve.

Hörgmirigyek babnyiak, halványok, szemcsék bennök szabad szemmel ki nem vehetők. Szív nagyobb (13 ½ cm. h., 11 ½ cm. széles; igen dús hájréteggel bevont, csucs részben a jobb gyomor által is képeztetik. A jobb szív izomzat a belső rétegekben feltűnően halvány, fakószínű, a balszívben is a mellső szemölcs izomban fakószínű rajz. A szívüreiben jobb oldalt halvány savos rostonya, baloldalt kevés sötét-piros vér és alvadék. Függeri billentyük eredésüknél kissé megvastagodvák s a tág függer belhártyája tetemesen megvastagodott egyenetlen, a koszorus üterek átjárhatók.

A belüterlob az egész mellkasi részre kiterjed, míg a hasi függer sima. A tüdőüter

és főágai tömött tappintatuak, lúdtoll sőt kisujnyi vastag rögömegekkel kitöltvék és pedig a bal főág egymásközt összezsavart gombolyag által tökéletesen ki van tömészelve, mely gomolyagtól egy $1\frac{1}{2}$ cm. h. 1 cm. vastag rögfolytatvány a tüdőütr főtörzsébe nyulik s itt letört rövid kuppal és egy derékszög alatt tőle elhajló 2 cm. h. folytatvánnyal végződik, melyből vékony rög-ágcsák lognak le a környék felé. A felső lebeny ütérágába egy szegletben meghajtott 8 mm. vastag rög szorult be, a kisebb ágakba a hajlat alatt eredő gyufaszál-vastag rögfoszlány log be, az alsó lebeny főágába pedig két lúdtollvastag rög nyulik egyik a harmadosztatu, a másik a negyedosztatu ütérben kúposan végződik. Az említett csapon kívül a tüdőütr törzsében még egy 23 cm. h. ág nélküli, hengeres rög van, melynek vastagabb része 1 cm., vékonyabb része 6 mm.-nyi, mindkét vége lapos kupban végződik. A jobb tüdőütr-főág nincs tökéletesen kitömészelve, a benne helyfoglaló rögombolyag (legvastagabb helyen 13 és 10 mm.) két rögéből áll, melyeken egyes duzzanatok látszanak. Ezen gombolyag két tompa kupja a tüdőütrbe néz, két többfelé elágzó folytatása pedig a környéki elágzásba nyulik az alsó és középső lebenybe, melyeknek többi ágaiban még 4 kisebb rög találtatott. Az alsó ágba 2 röghenger egymáshoz ragasztva, a felső ág második oszlásában egy ujnyi hosszú rög, melynek tompa vastag vége a csúcs felé menő ágba van benyomva, a vékonyabb ág a mellső szélt ellátó ágba jutott. Mind e rögök tömöttek, rétegzetesek, a nagyobbak kívül rovátkos rostonya-burokkal bevontak, erre szürkés-vörös réteg, azután vékony szürkés alvadékréteg, ezután szürkés szemcsés rostonyás hártya és ezen belül sötét-piros véralvadék találtatik, puhulást sehol sem találni. Ott hol a rögök egymáskörött vannak csavarodva, meglehetősen összetapadnak egymáshoz úgy, hogy csak némi erővel szétválaszthatók, a rögök végei és felülete is itt-ott friss véralvadékkal bevont. Ellenben a tüdőütr falához sehohsem tapadnak s ott is hol az ürt egészen kitöltik, igen könnyen kivonhatók. A belső csipütré ágaiiban mindkét oldalt, különösen a plexus vesicalis vizsereiben tömör rögök vannak, melyek jobboldalt a csipütr törzséig előhaladtak, különben könnyen lefejthetők, alattuk a viszér belfelülete változatlan; a bal combviszér eredésén alól egy tömör rétegzetes rög, melynek külső felülete piros véralvadék réteggel van körülvéve, alsó vége meredek, felső szeglete lépcsőzetes és alvadékkal bevont. Ezen rögök is könnyen leválaszthatók s a viszér sima belfelületén csak némi fényváltozás mutatkozik.

Rögtöni halál a tüdőütr s ágainak tömeges bedugulása folytán, ha nem

is épen minden napi, — még sem tartozik a ritkaságok közé; de jelen eset érdekességét abban találjuk, hogy egy jól táplált s izmos egyénben már 2 héti betegség után kimerülési (maranticus) rögképződés történt. E tekintetben előadó az oki mozzanatokat következőkben állítja össze. Az erőteljes testalkat, a nagy szív, a tág ütér-rendszer arra mutat, hogy az egyén a baloldali sajtós hörgese-és tüdőlob daczára vérdús volt, mi egyébként a jobb szívgyomor következményes tultengéséből is kitünik. A tüdővérzés a vérmennyiséget egyszerre leszállítva az edényrendszer aránylag tág volta mellett némi áram lassabbodást hozott létre s a hevény vérszegénység oki összefüggésbe hozható a szív zsiros elfajulásával is, mely a szív működési rendellenességét eredményezte. A haemoptoe által indokolt csendes fekvés és felületes légzés, mely a baloldali mellhártyalob által még fokoztatott, még inkább lassítólag hatott a vérmozgásra, főleg a tétlenségre kényszerített és így vérszegénnyé vált far és czomb izomzat viszereiben. Ehez járult a czomb viszér kedvezőtlen elhelyezése, a menyiben a fancesont felett úgy fekszik, mint a hur a nyergen, mi miatt itt némileg megszűkül, míg az előtte levő rész tág maradt, s mindezen a keringést lassító körülmények együttes befolyása alatt létre jöhetett oly panzás, mint milyen egyébként csak véglegesen kimerült phthisikusok vőgnapjaiban fordul elé. Az összezsavart rögombolyagok a belső csipütréből, a 23 cm. hosszú rög a jobb külső csipő és czomb viszérből származtak.

Végre előadó figyelmeztet arra, hogy jelen esetben is erőteljes és jól táplált egyénben sajtós hörg és tüdőlob fejlődött ki, mely a legszebb helyi gümő kivirágzást eredményezte, még mielőtt a táplalkozási viszonyok megváltoztak volna.

II. Barlangos nyirkedénydag a kis gyomor-hajlatban.

26 éves nőnél a bal viszeres szájda gomblikszerű szükülete folytán a kitágult jobb szívgyomorban rögösödés jött létre és e miatt a jobb tüdő alsó lebenyében terjedelmes ütéreldegulás, mely tödőütszkösödést és éves melhártya lobot eredményezett. A hasürben a gyomortájnak megfelelőleg gyermek főnagyága (12 cm. h., 11 cm. sz., 5 cm. v.) holtyag volt, mely a máj és gyomor között foglalt helyet, felfelé a rekeszig, lefelé a köldökig ér s a középvonalban s attól balra fekszik oly módon, hogy jobb széle a máj-ballebenye által takartatik, míg nagyobb bal része a hasfal felé tekint. A tömlő a máj gyomor szálagot felemeli és a helyben maradt gyomorcsukot betakarja. A Winslowféle likba vezetett uj a máj nyombél szálag alatt

a tömlő közepéig elővezethető, azontúl a has-hártya előbb egyes szálag által odatűzött, majd a tömlő falával tökéletesen összefort. Egyébként a cseplész-zacsó szabad és az új a savós hártával bevont tömlő mögött egészen a kis gyomorhajlátig s a gyomor alatt a harántremeséig s azontúl a kurta petyhűt hájszegény nagy cseplészbe előhatol és a hátsó has falon a hasnyálmirigyet jól tapintja.

A közelebbi vizsgálatnál kitűnik, hogy a dag a kis gyomorhajlat közepéből a subserosus laza kötőszövetből indul ki oly módon hogy a bal koszorús útér a holyagnak gyomorhoz fekvő részét 7 nagyobb ággal fogja körül; a gyomor izomfala a daggal semmi összefüggésben nem áll s nyákhártyája egészen ép maradt. A tömlő mellső felületén legnagyobb részt simán elődomborodik, aláfélé azonban épen ott hol a holyag a májgyomorszálaggal összenő három laposdad, magyaró-diónyi gurdélyt mutat. A legnagyobb gurdély a tömlőfal jobboldalán van, mely itt megvastagodott, átlátszatlan, fehéres. Ezen helyen egy kakastarajszerű dagály létezik, mely 5 cm. h., $\frac{1}{2}$ --2 cm. magas, vastagabb és magosabb része ama nagy gurdélylyal határos és a főtömlővel elválaszthatlanul összefügg, ellenben középső része és keskenyülő jobboldali vége csak a kis cseplészfalban ül és avál együtt a főtömlőtől könnyen lefejtethető. Míg a gurdélyok egyszerű holyag kiöblösödésekké bizonyulnak, addig a kakastarajszerű kiöblösödés egészen más szerkezetet tüntet elé, ez t. i. dara, mákszem, egész kölesnagyságu söt borsónyi holyagcsa csoportulattól van alkotva, melyek kevés hájszövetelt környezték s a felületen kissé elődomborodnak úgy, hogy az egész légdagos tüdőszélhez hasonlít. Az egyes hólyagcsák egymással összefüggnek, némelyek a dagály széle mellett olvasószerű rövidke edényekké alakulnak és jobboldalt a kakastaraj végéből a cseplész állományában 4 kanyarulatosan jobbra és felfelé futó többszörösen szétágazó nyirkedény ered, melyek nyirkkkal duzzadásig megteltek s palacszcszerű alkotások miatt jól felismerhetők. A legvastagabb hollétollvastag, a legvékonyabb $1\frac{1}{2}$ mm. A kakastarajszerű dagály felett 4 cmre a tömlő felületén még egy lapos babnyi kidudorodás mutatkozik, mely hólyagos szerkezettel bír és melyből szintén egy vékony (1 mmre) szétágazó nyirkedény a gyomormáj szálag felé fut.

A tömlő felnyitásokor 300 \times cm. alig zavaros vörhenyes folyadék ömlött ki és ekkor nem csak a főtömlő, hanem annak minden gurdélya, a kakastaraj szerű dagály és a belőle eredő nyirkedények kiürültek. A folyadékban kis ujnyi vastag laza vörhenyes rostonya czafat volt, melyben goresői vizsgálatnál rostonya lemezben számtalan piros és szintelen vérsajt találtatott, ugyanily sejtek találtattak a folyadék csapadékában is,

és ezenkívül kevés bomlatag bélhámsejtekből alkotott pelyhek, melyeknek nagy magvai igen jól kivethetők voltak. A folyadék gyengén ali hatásu volt és 1.111% fehérszínét tartalmazott. A tömlőfal edényszegény rostos kötőszöveti hártával képezetetik, mely a gyomorral határos helyeken egyszerű, különben savos hártával bevont, majd általában egészen áttűnő csak itt-ott rendetlen kötegszerű szétágzó rostos megvastagodást mutat, belfelülete általában egyenletes csak hogy a gyomorfelől eső rész egy szétágzó finom rost gerendázat által át van hidalva és alább rendetlen lécezetes kiemelkedések által 3 mogyorónyi lécezetes gurdély emelkedik ki, továbbá a kívül látható gurdélyok és kakastarajszerű kiemelkedéseknek megfelelőleg hátulról mellfelé egy hártás többszörösen áttört sövény emelkedik ki s e hártás sövényen túl a tömlő-fal egy kis ujnyi nyílással a nagyobbik gurdélynál, egy lúdtoll-nagyságu rövid csatornával a kakastarajszerű emelkedéssel közlekedik.

Egyébként a belfelület sima savós-hártyaszerű, habár endothel sem egyenes vizsgálat által sem pokolköveli festésnél már ki nem mutatható.

Léggel felfujva a tömlő gurdélyai a kakastarajszerű kiemelkedés s az abból eredő nyirkedények levegővel azonnal megtelnek.

A cysterna chiliben 5 nyirkedény foly össze, melyek közül a legszélesebb $2\frac{1}{2}$ mm. átmérőjű; a nagy mellezeték törzse alól kissé vékony, ellapult, 3 mm. széles, a rekesz felett 3 cmre több ágra oszlik, melyek részben a függért körül fogják, részben egy nyirkmirigybe hatolnak és azontúl ismét összeszajadzanak.

E helyen túl a mellezeték igen szűk $1\frac{1}{2}$ --2 mm. átmérőjű, míg a nyakra felér, hol egyszerre 5 mmnyire tágul, de a benyílás táján megint szűkebb (2 mm.)

A leirt tulajdóságok szerint a kis cseplészben talált tömlő oly nyirkedénydag, mely a Wegner által ajánlott alaki felosztás 1. Lymphangioma simplex. 2. 1. cavernosum. 3. 1. cystoides alapján tömlős nyirkedénydagnak nevezhető. Ily tömlős nyirkdagok általában ritkán fordulnak elé, s e helyen még soha sem észleltettek. Kitűnik a dag az által, hogy a kis cseplész nyirkedényeivel oly sokszoros és szembetűnő összeköttetésben áll, hogy természetének megállapítása már a szabad szemmel vizsgálat alapján lehetséges volt. —

A nyirkedénydagok kifejlődésökre nézve theoretice két csoportra oszthatók.

1. Azok, melyek kizárólag a meglevő nyirkedények és nyirkterek kitágulása által vannak feltételezve. 2. Azok, melyeknek létrejövésénél ujjon képzett nyirkedények is lényegesen szerepelnek s épen az utóbbiak lennének a tulajdonképeni nyirkedénydagok,

mig előbbieik inkább a visszatartási és táglati képződmények sorába szorítandók.

Ezen megkülönböztetés azonban a tudomány jelen állása szerint gyakorlatilag ki nem viheto a következő okokból :

1. Mind a rendes mind a kóros kötszövetben oly sok nedvszatorna van, hogy ezeknek megteleése és kitágulása, egymással s mellettök levő nyirkedényekkel való összefolyása folytán a szövethet barlangos és tömlős elváltozása létrejöhet új nyirkedények támadása nélkül is. Ilyen kifejlődés igen valószínű, ha a nyirkdag oly helyeken képződik hol, már rendes viszonyok közt sok nyirkedény és nyirkter van s hol ezek engedékeny szövet által határozottnak (bőr alatti szövet, nyelv.) Hogy mily tekintélyes dagok származhatnak nyirkedények kitágulásából, kitűnik azon mesterséges dagképződésekből, melyeket Wégner az által hozott létre, hogy nyulaknál a hasürt hosszú időn át (hetek, hónapokon keresztül) nagy nyomás alatt levegővel megtöltötte, mikor is a levegő a hasüri hámban levő szájdákon keresztül a fodor és cseplesz közti és a hashátya mögötti nyirkedényekbe nyomult s főleg a gyomor nagy hajlatában és a medencében akár gyermek tenyér nagyságu hólyagcsoportok fejlődtek ki. (Wegner Langenbeck Archiv XX. 93. 20 tábla). Bizonyítják ezt másrészt azon esetek is, melyeknél nyirkmirigyek nyirkedényeknek kitágulása által tömlős dagokká alakultak át, az ugynevezett nyirkmirigytagulások (lymphadenectasia). Előadó is bemutat egy készítményt (50 éves gümőkóros férőtől), hol a fcdormirigyek sajátos elfajulása folytán a rajtok innen fekvő fodormirigyekben a tápnya annyira felhalmozódott, hogy környi részleteik hig tejszerű folyadékkal telt bab-borsónyi tömlökké alakultak át s egy-egy mirigy diónyi csomóvá lett, mely azonban a változatlanul megmaradt középső mirigy részlet miatt még mindig, mint nyirkmirigy, könnyen felismerhető. Ilyeket Amusat a csipői, Nelaton a czombi, Trelat a czombi, Petters a lágyéki, Busc hegy nyaki nyirkmirigyben, Rokitansky a fodor-mirigyen észlelt, mely esetekben az illető mirigyek akár almanagyságu edény s tömlő tömkeleggé alakultak át. Ily esetekben az eredeti alkotás könnyű felismerhetése, továbbá a tömlő falának érett szövetből való képződése, sarjadzási szövetnek, valamint sejtburjánzóásoknak tökéletes hiánya igen megbízhatóan a mellett szól, hogy új edény-fejlődés nem történt és a dag csak a meglevő nyirkutak kitágulása által jött létre. De ezen következtetés még sem absolute biztos, mert a képződés igen régi lehet, úgy, hogy a netalán újra fejlett edények fala tökéletesen érett szövetté vált és a rendes hajszálnyirkedények nagy száma és szabálytalan elrendezése mellett az azonosság a kóros nyirkedényvel meg nem állapítható.

2. Azon esetek melyekben a meglevő nyirkutak kitágulása mellett új nyirkedények fejlődését részint megengedik (Virchow V. Arch. 7. k. 130 l), részint határozottnan állítják, olyanok, melyeknél a dag egyik másik helyén fiatal sarjszövetszerű részletek vagy az ürök s a csatornák falában sejtburjánzás találatik.

Igy Billroth, a barlangos nyelvtultengés egy esetének leírásánál (Beiträge z. path. Histologie 1858) azt veszi fel, miszerint a nyirkedényekkel összefüggő barlangos ürök oly módon támadnak, hogy a kötszöveti gerendezet, testeinek folytonos szaporodása mellett helyenként nem merő, hanem folyékony sejtközi állomány képződik s egy ajktultengésnél (makrochilia) is állítja, hogy a barlangos nyirkterek kifejlődése a kötszöveti testek góczonkénti burjánzása által van feltételezve. Winiwarter (Langenbeck Archiv. 16. 658 l.) nyelvtultengésnél a nyirkedények tömlőürrökké való kitágulása csak mellékes lelet, hanem az ürterek legnagyobb része a kötszöveti sejtek szaporodása folytán támad, még pedig, vagy oly módon, hogy a gömbsejtek a nyirk folliculusokhoz hasonló csoportulatokat képeznek, melyek közepében a sejtek szemcsésen szétmállanak mi által savós folyadékkal s finom szemcsés sejtmaradvánnyal töltött ürterek képződnek —; vagy hogy a nyirktüszö-hez hasonló sejtburjánzóások savós beivódás által részint szétfeszítettnek, részint szétesnek s csak a gereudázat rekeszeivel marad vissza, míg végre ez is eltűnik s a kis ürterek nagyobb ürrökké folynak össze.

Weichselbaum (V. A. 64) az általa chylangioma cavernosumnak elnevezett fodorbeli dag vizsgálata alapján állítja, hogy a kötszöveti kötegekben gömbsejtek támadnak, melyek folytonos szaporodása mellett nyirktüszökhöz hasonló szerkezet jó létre s ott hol a gömbsejthalmazok terjedelmesek telt ürterek találatnak, melyek szegletesek, nyujtványosak s nyirk hajszáledényekkel fügnek össze. E nyujtványos ürterek szerinte csillagszerű testekből fejlődnek ki, azon typus szerint mint azt Köllicker a hajszáledények kifejlődésére általában fel veszi.

Wegner (Langenbeck Ar. 20. 61) a homlok dudoron kifejlődött barlangos nyirkedény dagban előadja, hogy a dag az eredeti nyirkhajszáledényekből oly módon képződnek, hogy a nyirkbelhám szaporodása folytán tömör sejttömegek és sejtkegyek támadnak, melyek a közti szövetet felemészítik és egymásfelé nőnek. Ezen sejttömegek csatornázása s az eredeti nyirk utakkal való összefolyása által új nyirkedények és tömlők fejlődnek ki. —

Azonban eltekintve attól, hogy a nézetek a nyirkedények ujdönfejlődési módozatairól oly eltérők, a leiratokhoz mellékel, rajzok nem kényszerítő bizonyossággal igazolják a szerzők